FLIPPED CLASSROOM (TESKARI SINF) MODELINING AFZALLIKLAR

Abdulxoshimova Gulsanam, *Namangan Davlat chet tillari instituti talabalari,*

Annotatsiya. Ushbu maqola flipped classroom (teskari sinf) modelining ta'lim jarayonidagi o'rni va samaradorligini tahlil qiladi. Unda an'anaviy va innovatsion yondashuvlar qiyoslanib, modelning o'quvchilarning mustaqil o'rganish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning roli ko'rib chiqilib, modelni samarali joriy etish bo'yicha xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: teskari sinf, innovatsion ta'lim, raqamli ta'lim, markazli yondashuv, mustaqil ta'lim, tanqidiy fikrlash, interaktiv o'qitish, pedagogik texnologiyalar, kompetensiyaga asoslangan ta'lim, ta'lim samaradorligi

Аннотация. Данная статья анализирует роль и эффективность модели перевёрнутого класса в образовательном процессе. В ней сравниваются традиционный и инновационный подходы, а также рассматривается влияние модели на развитие самостоятельного обучения и критического мышления учащихся. Кроме того, изучается роль цифровых технологий и представлены выводы по эффективному внедрению данной модели.

Ключевые слова: перевёрнутый класс, инновационное образование, цифровые образовательные технологии, студенто-ориентированный подход, самостоятельное обучение, критическое мышление, интерактивное обучение, педагогические технологии, смешанное обучение, электронное обучение, роль преподавателя, мотивация обучающихся, компетентностно-ориентированное образование, эффективность обучения.

Abstract. This article analyzes the role and effectiveness of the flipped classroom model in the educational process. It compares traditional and innovative approaches and examines the model's impact on students' independent learning and critical thinking

skills. Additionally, the role of digital technologies is explored, and conclusions are provided for the effective implementation of this model.

Keywords: Flipped classroom, innovative education, digital educational technologies, student-centered approach, independent learning, critical thinking, interactive teaching, pedagogical technologies, blended learning, e-learning, teacher role, student motivation, competency-based education, educational effectiveness.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim tizimi global miqyosda jadal o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda va an'anaviy "o'qituvchi markazli" yondashuv asta-sekin "o'quvchi markazli" modelga almashib bormoqda. Ushbu transformatsiya jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim o'rin egallab, ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shular orasida flipped classroom (teskari sinf) modeli so'nggi yillarda eng ko'p o'rganilayotgan va amaliyotda keng joriy etilayotgan yondashuvlardan biri sifatida ajralib turadi. Bu model ta'lim jarayonini tubdan qayta tashkil etib, an'anaviy dars tuzilmasini inversiya qilish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini kuchaytirishga qaratilgan.

Flipped classroom modelining asosiy mohiyati shundan iboratki, yangi nazariy bilimlar o'quvchilar tomonidan darsdan oldin mustaqil ravishda o'zlashtiriladi. Bunda video darslar, elektron resurslar, onlayn platformalar va boshqa raqamli materiallar keng qo'llaniladi. Dars jarayoni esa asosan olingan bilimlarni mustahkamlash, muhokama qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish va amaliy topshiriqlarni bajarishga yo'naltiriladi. Natijada sinf xonasi bilim olish joyidan ko'ra ko'proq interaktiv o'quv muhitiga aylanadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning tez rivojlanishi, internet resurslarining kengayishi va ta'limda sun'iy intellekt elementlarining paydo bo'lishi flipped classroom modelining samarali qo'llanilishiga zamin yaratdi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning individual o'rganish tezligini hisobga olish, mustaqil fikrlashni rivojlantirish hamda bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi an'anaviy

"bilim beruvchi" rolidan chiqib, ko'proq yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va jarayonni boshqaruvchi fasilitatorga aylanadi.

Biroq flipped classroom modelini keng joriy etish bir qator ilmiy va amaliy muammolarni ham yuzaga keltiradi. Jumladan, barcha o'quvchilarning raqamli texnologiyalarga teng kirish imkoniga ega emasligi, mustaqil o'rganish madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda o'qituvchilarning yangi pedagogik yondashuvlarga moslashish darajasi muhim omillar sifatida ko'riladi. Bundan tashqari, ushbu modelning samaradorligi turli fanlar va ta'lim bosqichlarida bir xil bo'lmasligi ham ilmiy jihatdan alohida o'rganishni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, flipped classroom modelining nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish, uning an'anaviy ta'lim tizimi bilan qiyosiy afzalliklarini aniqlash hamda amaliyotdagi natijadorligini baholash dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Mazkur maqolada flipped classroom modelining pedagogik va didaktik xususiyatlari, uning o'quvchilarning akademik natijalari va kognitiv rivojlanishiga ta'siri hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni kompleks ilmiy yondashuv asosida o'rganiladi.

Flipped classroom (teskari sinf) modeli zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida o'quv jarayonini tubdan o'zgartiruvchi yondashuv sifatida qaraladi. Ushbu model an'anaviy ta'lim tizimidan farqli ravishda, bilim berish jarayonini sinf ichida emas, balki darsdan tashqari mustaqil o'rganish bosqichiga ko'chiradi[1]. Sinfdagi vaqt esa bilimni mustahkamlash, tahlil qilish va amaliy faoliyatga yo'naltiriladi. Natijada ta'lim jarayoni "passiv tinglash"dan "faol ishtirok va muhokama"ga o'tadi.

Flipped classroom modelining eng muhim afzalliklaridan biri o'quvchilarning *mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishidir*. O'quvchilar yangi mavzuni darsdan oldin video darslar, elektron kitoblar yoki onlayn platformalar orqali o'zlashtiradilar. Bu jarayon ularda o'z vaqtini boshqarish, axborotni tahlil qilish va individual o'qish strategiyalarini shakllantirishga yordam beradi. Natijada o'quvchi faqat tayyor bilim iste'molchisi emas, balki bilimni izlab topuvchi faol subyektga aylanadi.

Ikkinchi muhim jihat — *tanqidiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarining rivojlanishi*. Dars vaqtida o'qituvchi tayyor ma'lumot berish o'rniga, o'quvchilar bilan muhokama, savol-javob, guruhiy ishlar va real hayotiy muammolarni tahlil qilishga e'tibor qaratadi. Bu esa o'quvchilarda chuqur fikrlash, turli nuqtayi nazarlarni solishtirish va asosli xulosa chiqarish qobiliyatini kuchaytiradi. Ayniqsa, problem-based learning (muammoga asoslangan o'qitish) bilan integratsiya qilinganda samaradorlik yanada ortadi.

Uchinchi jihat *sifatida o'quv jarayonining individuallashtirilishini* ko'rsatish mumkin. Har bir o'quvchi materialni o'z tezligida o'zlashtiradi: kimdir video darsni bir necha marta ko'rib tushunishi mumkin, boshqasi esa tezroq o'zlashtiradi. Bu an'anaviy sinf tizimidagi "hamma uchun bir xil tezlik" muammosini kamaytiradi. Natijada kuchli o'quvchilar zerikmaydi, qiyin o'zlashtiradiganlar esa ortda qolib ketmaydi. Flipped classroom modelida o'qituvchining roli ham sezilarli darajada o'zgaradi. U endi faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki yo'naltiruvchi, mentor va fasilitator sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchi sinfda individual yordam ko'rsatadi, guruh ishlarini boshqaradi va o'quvchilarning tushunmagan joylarini aniqlab, ularga aniqlik kiritadi. Bu esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi interaktivlikni kuchaytiradi.

Flipped classroom (teskari sinf) modelida raqamli texnologiyalar va onlayn resurslar markaziy o'rinni egallaydi. Video platformalar, LMS tizimlari (Learning Management System), interaktiv testlar va virtual laboratoriyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanadi. Bu texnologiyalar o'quvchilarga istalgan vaqtda va istalgan joyda bilim olish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ta'lim jarayoni ko'proq moslashuvchan va ochiq tizimga aylanadi. Biroq flipped classroom modelining samaradorligi faqat afzalliklardan iborat emas, balki bir qator cheklov va muammolarni ham o'z ichiga oladi. *Birinchidan,* barcha o'quvchilarda internet va raqamli qurilmalarga teng kirish imkoniyati mavjud emasligi "raqamli tafovut" muammosini yuzaga keltiradi. *Ikkinchidan,* o'quvchilarning mustaqil o'rganish madaniyati yetarlicha shakllanmagan

bo‘lsa, darsdan oldingi tayyorgarlik sifati past bo‘lishi mumkin. Bu esa sinfdagi muhokama jarayonining samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi. *Yana bir muhim muammo* — o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi. Flipped classroom modelini samarali qo‘llash uchun o‘qituvchi nafaqat fan bilimiga, balki raqamli vositalardan foydalanish, kontent yaratish va interaktiv metodlarni qo‘llash ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi kerak. Aks holda, model kutilgan natijani bermasligi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, flipped classroom modeli to‘g‘ri tashkil etilganda o‘quvchilarning akademik natijalari, motivatsiyasi va darsga qiziqishi sezilarli darajada oshadi. Ayniqsa, murakkab fanlar (matematika, tabiiy fanlar, tillar)da ushbu yondashuv samarali natija beradi. Biroq uning muvaffaqiyati ta’lim muassasasining infratuzilmasi, o‘qituvchi kompetensiyasi va o‘quvchi intizomiga bevosita bog‘liqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Flipped classroom (teskari sinf) modeli zamonaviy ta’lim tizimida o‘quv jarayonini samarali tashkil etishning innovatsion yondashuvlaridan biri sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu model an’anaviy ta’limdagi “o‘qituvchi markazli” tizimni “o‘quvchi markazli” yondashuvga aylantirib, bilim olish jarayonini yanada faol, interaktiv va mustaqil o‘rganishga yo‘naltirilgan tizimga aylantiradi. Natijada ta’lim jarayoni nafaqat axborot uzatish, balki chuqur tahlil, muhokama va amaliy qo‘llash bosqichlariga asoslanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, flipped classroom modeli o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish, tanqidiy fikrlash darajasini oshirish hamda bilimlarni chuqurroq va barqarorroq o‘zlashtirishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, bu yondashuv o‘quvchilarda mas’uliyat, o‘z vaqtini boshqarish va axborot bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradi. O‘qituvchi esa bilim beruvchi rolidan chiqib, ta’lim jarayonini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va individual qo‘llab-quvvatlovchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. Shu bilan birga, ushbu modelni samarali joriy etish uchun bir qator shart-sharoitlar muhim hisoblanadi. Jumladan, raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlangan bo‘lishi,

o‘qituvchilarning metodik va texnologik kompetensiyalarini oshirish hamda o‘quvchilarda mustaqil ta’lim olish madaniyatini shakllantirish zarurdir. Aks holda, modelning kutilgan natijalari to‘liq amalga oshmasligi mumkin. Umuman olganda, flipped classroom modeli zamonaviy ta’limda yuqori samaradorlikka ega bo‘lgan pedagogik yondashuv sifatida baholanadi va uning to‘g‘ri tashkil etilishi ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Kelajak ta’lim tizimida ushbu model an’anaviy yondashuvlar bilan uyg‘unlashgan holda qo‘llanilganda, o‘quvchilarning akademik natijalari va kompetensiyalarini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bergmann, J., & Sams, A. (2012). Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. International Society for Technology in Education.
2. Bishop, J. L., & Verleger, M. A. (2013). The flipped classroom: A survey of the research. ASEE National Conference Proceedings.
3. Hamdan, N., McKnight, P., McKnight, K., & Arfstrom, K. M. (2013). A review of flipped learning. Flipped Learning Network.
4. Roehl, A., Reddy, S. L., & Shannon, G. J. (2013). The flipped classroom: An opportunity to engage millennial students through active learning. Journal of Family & Consumer Sciences.